

**ZAŠČITIMO NAŠ PLANET,
ZAŠČITIMO VSE NAS**

**PISEM
ZA
PRAVICE**

AMNESTY
INTERNATIONAL
V Sloveniji od 1982

THE OCEANS ARE
RISING
AND SO ARE WE

I'M SURE
DINOSAURS
WILL
BE
GONE!

FOR A
BRIGHT
FUTURE

WHY
PLAY
IN
THE
SAND

QUALITY

**Podnebna pravičnost
in okoljske pravice**

Šola
človekovih
pravic

PIŠEM ZA PRAVICE:

PISMA, KI SPREMINJAJO ŽIVLJENJA

Ko se skupina ljudi postavi za sočloveka, ki so mu kršene pravice in storjena krivica, so lahko rezultati izjemni.

Skoraj 25 let nazaj se je majhna, a zagreta aktivistična skupina na Poljskem odločila za dan človekovih pravic, ki je 10. decembra, organizirati 24-urni maraton pisanja apelov. Ideja je resnično zaživela in maraton pisanja apelov, ki ga danes poznamo pod imenom Pišem za pravice, je postal največji svetovni dogodek za človekove pravice.

Leta 2001 je bilo napisanih 2326 pisem, leta 2024 pa smo zbrali več kot 4,6 milijona pisem, kratkih sporočil (X) in podpisov pod peticije v 200 državah in teritorijih. Ljudje po vsem svetu kažejo moč besed, ko se povezujejo v ideji, da geografska lokacija ni ovira za solidarnost. V letu 2024 je bilo več kot milijon ljudi vključenih v izobraževalne dejavnosti Pišem za pravice.

Skupaj so naše akcije skozi leta pomagale spremeniti življenja več kot 115 ljudem. Iz pridržanj smo osvobodili aktiviste_ke; zagotovili pravico tistim, ki so jim bile kršene, in zaščitili ljudi, ki se zavzemajo za spremembe.

Tudi letošnja kampanja podpira ogrožene posameznike_ce po vsem svetu. Vsem je skupno dejstvo, da so jim bile kršene človekove pravice. V okviru akcije Pišem za pravice bomo zanje zbrali osebna sporočila solidarnosti ljudi s celega sveta. Njihovim družinam in njim samim želimo sporočiti, da niso pozabljeni in da o njihovi situaciji opozarjamo javnost. Od oblasti pa bomo zahtevali, da odpravijo krivice. Le skupaj lahko ustvarimo pravičnejši in enakopravnejši svet.

Leto za letom nam posamezniki_ce, predstavljeni v kampanji, povedo, kako veliko jim pomenijo takšna dejanja. Mnogi opisujejo moč, ki jo črpajo iz spoznanja, da jih toliko ljudi podpira in jim je mar. Pogosto pa pisma tudi resnično spremenijo oz. izboljšajo njihovo situacijo: odpravijo se obtožbe, z njimi zaporniške oblasti ravnajo manj grdo, spremenijo se zakoni itd.

“*Iz dna srca ... ta kampanja me je ohranila pri življenju, to je tisto, kar jim je preprečilo, da bi me ubili. In to le zato, ker so vedeli, da ste za mano.*”

Jani Silva, okoljska aktivistka, 2021

PREDEN ZAČNEMO

Ta aktivnost učenja človekovih pravic lahko poteka v okviru razreda, lokalne skupnosti, družine, aktivistične skupine v živo ali preko spleta ali v kakem drugem okolju. Kot moderator_ka lahko aktivnosti prilagodite skupini, s katero delate. Razmislite o tem, kakšno znanje ima skupina o obravnavanih vprašanih, kako velika je in kako najbolje organizirati aktivnost, da omogočite aktivno udeležbo. Pri izvedbi upoštevajte, kakšen prostor imate na voljo in morebitne omejitve. Z udeleženci_kami se pogovorite o tem, ali je zanje varno, da izvajajo aktivnosti.

Vse dejavnosti temeljijo na metodah participatornega učenja, ki udeležencem ne navaja le dejstev, pač pa omogoča, da raziskujejo, razpravljajo, analizirajo in postavljajo vprašanja.

Ta metodologija omogoča:

RAZVOJ ključnih kompetenc in veščin.

PRILOŽNOST oblikovanja lastnega mnenja, postavljanja vprašanj in poglobljenega razumevanja.

PREVZEMANJE NADZORA nad svojim učenjem in odpiranje razprav glede na interese, sposobnosti in različne vidike.

DOVOLJ PROSTORA za čustveno vključenost in razvoj lastnega mnenja.

Peticije in razglednice v podporo Manahel Al-Otaibi, ki je bila del akcije Pišem za pravice 2024.

Na spletni strani preberite več o osebah, za katere se borimo (<https://sola.amnesty.si/pisem-za-pravice-2025>). Podpišite spletne peticije (<https://www.amnesty.si/podpisi-peticije/>).

Če z metodami participatornega učenja še niste seznanjeni, vam bo morda v pomoč Priročnik o uporabi participatornih metod pri učenju človekovih pravic (najdete ga na sola.amnesty.si/prirocniki.html).

Amnesty International pripravlja spletne izobraževalne tečaje o človekovih pravicah. Oglejte si jih na spletni strani Akademije Amnesty (<https://www.akademija-amnesty.si/izobrazevanja/?t=tecaji>), tam najdete tudi spletni tečaj o Pišem za pravice.

TVOJE BESEDE IMAJO MOČ

AKTIVIST ZA PRAVICE ROHING NA VARNEM

Maung Sawyeddollah, aktivist za pravice etnične manjšine Rohinge, je leta 2023 v taborišču za begunce v Bangladešu doživel resna varnostna tveganja, zgolj zaradi svojega dela na področju človekovih pravic. Avgusta 2024 je prejel študentsko vizo za študij v ZDA, kar je verjetno rezultat akcije Pišem za pravice.

“*Skozi kampanjo sem začel prejemati izjemno podporo, spodbudo, motivacijo in solidarnost s strani posameznikov_ic in skupin z vsega sveta. Odziv svetovne skupnosti je bil navdihujoč, saj so se ljudje z različnih okolij združili v boju za pravico in človekove pravice.*”

Maung Sawyeddollah

© Munir Uz Zaman/AFP via Getty Images

ODPRAVLJENA SMRTNA KAZEN

Rocky Myers, temnopolti moški z motnjami v duševnem razvoju, je v Alabami v ZDA preživel tri desetletja obsojen na smrt zaradi umora. Rocky je bil obsojen na podlagi pričanj, polnih nejasnosti in protislovij. Kljub temu, da je bila ta praksa v Alabami ukinjena že leta 2017, je bil proti volji porote obsojen na smrt. Rocky je bil predstavljen v akciji Pišem za pravice 2023, kar je sprožilo veliko globalno kampanjo, ki je pozivala guvernerja Alabame, naj ga oprosti in odpravi smrtno kazen. Februarja 2025 je bil oproščen smrtne kazni. Rockyjeva borba za pravico še ni končana, saj ostaja v dosmrtni ječi brez možnosti pogojnega izpusta, a usmrnitev mu ne grozi več.

© Osebni arhiv

“*Ta kampanja ni samo osvetlila njegovega primera, ampak je bila izvedena na način, ki je spoštoval Rockyja kot osebo, očeta in dedka. Vem, da je izjemna podpora Rockyju pomenila vse, prav tako pa tudi spoznanje, da se je toliko ljudi odzvalo, je res navdihujoče.*”

Miriam Bankston, članica
Rockyjeve pravne ekipe

OSVOBOJENA IZ ZAPORA

Septembra 2020 so aretirali Dorgelesse Nguessan in jo kasneje obsodili na pet let zapora zaradi sodelovanja na mirnih demonstracijah v Kamerunu. Njena zgodba je bila predstavljena v akciji Pišem za pravice 2022, januarja 2025 pa je bila Dorgelesse izpuščena in ponovno združena s svojo družino.

“*Pomagali ste nam, ko smo to najbolj potrebovali. Moj sin je bil bolan, moja mama je bila prav tako bolna. Moja zaporna kazen je nanjo vplivala tako, da je postala zares šibka. Ta kampanja pa ji je dala moč. Vse nas je opogumila. Ne vem, kako naj se Amnesty dovolj zahvalim.*”

Dorgelesse Nguessan

© Osebni arhiv

O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Človekove pravice so osnovne svoboščine in nudijo zaščito vsakemu izmed nas. Temeljijo na načelih dostojanstva, enakosti in medsebojnega spoštovanja, ne glede na starost, narodnost, spol, raso, prepričanja in osebne usmeritve.

Pri pravicah gre za to, da z vami ravnavo pošteno in pravično in da tudi vi tako ravnate z drugimi. Ljudem nudijo možnost odločanja o svojem življenju. Temeljne človekove pravice

so univerzalne in pripadajo vsem. So neodtujljive, kar pomeni, da nam ne morejo biti odvzete. Vse pravice so enako pomembne in so med seboj povezane, nedeljive in soodvisne.

Mednarodni instrumenti (konvencije, deklaracije, drugi standardi ...) o človekovih pravicah so po grozotah, storjenih med drugo svetovno vojno, zagotovili temelj za izboljšanje nacionalne, regionalne in mednarodne zakonodaje na področju človekovih

pravic. Prvi tak pomemben dokument je bila Splošna deklaracija človekovih pravic. Človekove pravice lahko razumemo kot zakone, namenjene vladam. So obveza za vlade in državno uradništvo, da spoštujejo, varujejo in izpolnjujejo pravice ljudi znotraj njihove pristojnosti in tudi drugje.

Človekove pravice niso privilegij, ki bi ga spoštovali le, če to dopuščajo okoliščine.

SPLOŠNA DEKLARACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC (SDČP)

Splošno deklaracijo človekovih pravic so v letih po drugi svetovni vojni oblikovali v okviru novonastalih Združenih narodov. Od sprejetja, 10. decembra 1948, predstavlja temelj mednarodnega sistema človekovih pravic. Vse države na svetu so se strinjale, da jih zavezujejo splošna načela, izražena v 30 členih tega dokumenta.

Dokument, kot že samo ime pove, je deklaracija. Vse svetovne vlade so izjavile namero, da bodo pri ravnanju s posamezniki_cami spoštovale določene

standarde. Človekove pravice so postale del mednarodnega prava. Od sprejetja deklaracije so bili na podlagi njenih načel sestavljeni številni drugi zavezujoči zakoni in dokumenti. Ti zakoni in dokumenti so podlaga za delovanje organizacij, kot je tudi Amnesty International. Te vlade pozivajo, naj se vzdržijo takega vedenja ali ravnanja, kot ga trpijo ljudje, za katerih pravice si skupaj prizadevamo v naši akciji Pišem za pravice.

© UN Photo

© Amnesty International, Togo

Pišem za pravice 2024 v Togu.

SPLOŠNA DEKLARACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

DRŽAVLJANSKE PRAVICE IN SVOBOŠČINE

Pravica do življenja, prepoved mučenja in suženjstva, pravica do nediskriminacije.

Člen 1 Svoboda in enakopravnost pri dostojanstvu in pravicah

Člen 2 Nediskriminacija

Člen 3 Pravica do življenja, svobode in varnosti

Člen 4 Prepoved suženjstva

Člen 5 Prepoved mučenja

PRAVNE PRAVICE

Pravica do domneve nedolžnosti, pravica do poštenega sojenja, pravica, da nisi samovoljno aretiran ali pridržan.

Člen 6 Vse nas ščiti zakon

Člen 7 Pred zakonom smo vsi enaki

Člen 8 Pravna sredstva, ko so nam kršene pravice

Člen 9 Prepoved neupravičenega priprtja, zaprtja ali izgona

Člen 10 Pravica do poštenega sojenja

Člen 11 Nedolžen, dokler krivda ni dokazana

Člen 14 Pravica iti v drugo državo in zaprositi za zaščito

SOCIALNE PRAVICE

Pravica do izobrazbe, do ustvarjanja in vzdrževanja družine, do rekreacije, do zdravstvene oskrbe.

Člen 12 Zasebnost in pravica do doma in družinskega življenja

Člen 13 Svoboda živeti in svobodno potovati znotraj države

Člen 16 Pravica do poroke in ustvarjanja družine

Člen 24 Pravica do počitka in prostega časa

Člen 26 Pravica do izobrazbe, vključno z brezplačnim osnovnošolskim izobraževanjem

EKONOMSKE PRAVICE

Pravica do lastnine, do dela, do ustreznega bivališča, do pokojnine in do ustreznega življenjskega standarda.

Člen 15 Pravica do državljanstva

Člen 17 Pravica do zasebne lastnine

Člen 22 Pravica do socialne varnosti

Člen 23 Pravica do pošteno plačanega dela in do članstva v sindikatu

Člen 25 Pravica do življenjskega standarda, ki omogoča zdravje in dobro počutje

POLITIČNE PRAVICE

Pravica sodelovati pri vodenju države, volilna pravica, pravica do miroljubnega združevanja, svoboda izražanja, prepričanja in veroizpovedi.

Člen 18 Svoboda prepričanja (vključno z verskim prepričanjem)

Člen 19 Svoboda izražanja in pravica širjenja informacij

Člen 20 Svoboda, pridružiti se združenju ter se miroljubno družiti

Člen 21 Pravica sodelovati pri vodenju tvoje države

KULTURNE PRAVICE, SOLIDARNOSTNE PRAVICE

Pravica sodelovati v kulturnem življenju svoje skupnosti.

Člen 27 Pravica sodelovati v kulturnem življenju tvoje skupnosti

Člen 28 Pravica do mednarodnega reda, ki omogoča vse te pravice

Člen 29 Odgovornost spoštovati pravice drugih

Člen 30 Teh pravic se ne odvzema!

AKTIVNOST

PODNEBNA PRAVIČNOST IN OKOLJSKE PRAVICE

KLJUČNI KONCEPTI

- Okoljska in podnebna pravičnost
- Pravica do čistega, zdravega in trajnostnega okolja
- Zagovorniki_ ce okoljskih človekovih pravic
- Območja žrtvovanja
- Marginalizirane skupnosti
- Aktivizem na lokalni ravni

O AKTIVNOSTI

Ta aktivnost udeležence_ ke seznanja s povezavo med varstvom okolja, podnebnimi spremembami, ki jih povzroča človek, in človekovimi pravicami. Z uporabo resničnih zgodb ljudi in skupnosti iz štirih držav raziskuje neenake učinke podnebnih sprememb in okoljske škode, poudarja pogum zagovornikov_ ic okoljskih človekovih pravic in spodbuja udeležence_ ke k ukrepanju v okviru kampanje Amnesty International Pišem za pravice.

POTREBEN ČAS

60 minut – morda boste potrebovali dodaten čas za poglavje Ukrepaj.

STAROST: 12+

UČNI CILJI

Udeleženci_ ke bodo:

- raziskali povezave med človekovimi pravicami in varstvom našega planeta ter okolja.
- prepoznali grožnje zagovornikov okoljskih človekovih pravic.
- razumeli, kako podnebne spremembe in okoljska krivica poglobljajo neenakosti.
- napisali pisma v podporo zagovornikom_ cam okoljskih človekovih pravic in izkazali solidarnost z njimi.

POTREBNA GRADIVA

Izroček: Kartice odgovornosti (stran 11)

Izroček: Človekove pravice in okolje (strani 12–13)

Kartice z zgodbami in kartice za ukrepanje (strani 17–22)

Osnovne informacije: Pravica do zdravega okolja (strani 14–16)

Papir, pisala in ovojnice (če pošiljate pisma)

Izbrano: videoposnetki <https://www.youtube.com/playlist?list=PLN3DQe1XnDyWlWZWa-mBoFCzsvBjwRdR->

PRIPRAVA

- Preberite kartice z zgodbami in izberite zgodbe, ki jih boste obravnavali.
- Natisnite gradiva za vsakega udeleženca_ ko oziroma skupino.
- Preberite osnovne informacije.
- Glede na raven znanja in učne potrebe vaše skupine boste morda želeli prilagoditi čas, namenjen posameznemu delu dejavnosti, ali prilagoditi navodila. Časovno razporeditev skrbno načrtujte.

POTREBNO JE UPOŠTEVATI

Nekatere zgodbe v tej aktivnosti vključujejo koncepte, ki bi udeležence_ ce lahko vznemirili ali razburili. Temeljito se seznanite z vsebino in predvidite morebitna občutljiva področja. To vam bo omogočilo, da boste razpravo vodili z empatijo in razumevanjem. Pred aktivnostjo udeležene seznanite s temami, o katerih se bo razpravljalo, in jim omogočite, da zamenjajo skupino ali da se umaknejo, če se na kateri koli točki počutijo neprijetno. Prosimo, da med aktivnostjo preverjate, kako se počutijo. To lahko storite z neverbalnimi namigi, zasebnim pogovorom ali kratkimi premori za razmislek. Med aktivnostjo in po njej udeleženkam_ cem omogočite, da izrazijo svoje občutke in misli o aktivnosti. To jim lahko pomaga predelati morebitna močna čustva, ki bi jih doživeli tekom aktivnosti.

1. OGREVANJE: MED PODNEBJEM IN OKOLJEM

V vsak kot učilnice postavite znak, ki predstavlja eno od štirih možnosti: Ostati, Oditi, Boj za pravičnost, Nisem prepričan.

Udeležencem_ kam povejte:

»Slišali boste nekaj kratkih resničnih situacij, ki temeljijo na zgodbah, ki jih bomo raziskovali danes. Predstavljajte si, da se to dogaja vam. Po vsaki situaciji se premaknite v kot, ki najbolje odraža, kaj mislite, da bi storili.«

Opomba za izvajalce: Prosimo, prilagodite vajo tako, da bodo vključeni vsi udeleženci_ ke, tudi če so mobilno omejeni.

Preberite štiri scenarije, enega za drugim. Po vsakem udeležence_ ke prosite, naj se premaknejo v kot, ki najbolje predstavlja, kaj bi storili, in razložite vsako možnost:

15 MINUT

Če se udeleženci_ ke prvič srečujejo s Splošno deklaracijo človekovih pravic, uporabite informacije na strani 4 in jim predstavite deklaracijo.

- **Ostati** – »Ostal_a bi in živel_a s posledicami, tudi če so škodljive ali nepravične.«
- **Oditi** – »Odhod bi pomenil iskanje varnejšega življenja, tudi če bi izgubil_a svoj dom, kulturo ali skupnost.«
- **Boj za pravičnost** – »Spregovoril_a bi, se organiziral_a ali upr_l_a, tudi če je to težko ali nevarno.«
- **Nisem prepričan** – »Nobena od teh možnosti se mi ne zdi prava, vsaka izbira se mi zdi nepravična, nevarna ali nemogoča.«

SCENARIJI:

1. **Živate na podeželju in ste odvisni od rečne vode za pitje. Reka je postala tako onesnažena zaradi bližnje tovarne, da vaša skupnost nima več varne pitne vode. Kaj boste storili?**
2. **Vlada v vaši državi je podjetju izdala dovoljenje za gradnjo plinovoda, naftovoda ali vetrne turbine na vaši zemlji oziroma na vašem vrtu – brez vašega dovoljenja. Kaj boste storili?**
3. **Industrijsko onesnaženje zastruplja zrak, ki ga vi in vaša družina dihate. Ta zrak povzroča tudi bolezni. Kaj boste storili?**
4. **Podnebne spremembe povzročajo sušo v vaši regiji in ne morete več pridelati dovolj hrane za svojo družino. Dodatne hrane si ne morete privoščiti, nihče pa ne prihaja na pomoč. Kaj boste storili?**

Po vsakem scenariju pokličite nekaj prostovoljcev_k, da pojasnijo svojo izbiro, tako da jih vprašate:

- **Zakaj ste izbrali to možnost?**
- **Je bila ta odločitev težka?**

Na koncu prosite enega ali dva prostovoljca, da delita, kako sta se počutila med vajo. Se je njihova izbira spreminjala med različnimi scenariji? Kaj je vplivalo na odločitve? So bili kakšni scenariji, kjer se nobena možnost ni zdela poštena?

Zaključite z besedami:

»Mnogi ljudje nimajo možnosti svobodne izbire. Včasih so prisiljeni oditi ali ostati zaradi revščine, nasilja, nepravičnih politik ali diskriminacije. Drugi ostanejo, ker je zemlja več kot le prostor za življenje – je njihova zgodovina, njihova kultura, njihova identiteta. Odhod bi pomenil izgubo dela tega, kar so. Nekateri tvegajo vse v boju za pravičnost – zase, za svoje družine, za prihodnje generacije. O tem govorijo zgodbe, ki jih bomo slišali danes.«

Rutinsko sežiganje plina v ekvadorski Amazoniji, povezano z izkoriščanjem nafte, resno onesnažuje okolje in vpliva na zdravje lokalnih skupnosti.

© Iván Martínez / Amnesty International

Vetrna elektrarna na norveškem klifu, na ozemlju staroselskega ljudstva Sámi.

© James O'Neil

2. KDO JE ODGOVOREN?

Razdelite udeležence_ke v manjše skupine ali pare. Vsaki skupini dajte komplet kartic z odgovornostmi (natisnjene s strani 11). Ni treba uporabiti vseh devetih kartic. Glede na velikost skupine ali zgodbe, s katerimi boste delali v 3. delu, izberite kartice z odgovornostmi, ki odražajo ključne teme, na katere želite opozoriti. Tako bo razprava bolj osredotočena in obvladljiva.

Udeležencem_kam povejte: »Vsaka kartica prikazuje dejanje, povezano s pravico do življenja v čistem, zdravem in trajnostnem okolju, na podlagi prejšnjih scenarijev. Vaša naloga je razvrstiti kartice v dve kategoriji: 1) primarno odgovornost vlade; in 2) primarno odgovornost podjetij. Pri nekaterih karticah boste morda menili, da odgovornost nosijo tako vlade kot podjetja. To je lahko res, vendar želimo tukaj razpravljati o tem, kdo nosi primarno odgovornost in zakaj. Ne skrbite glede popolnih odgovorov. Cilj je, da kot skupina razmislite in utemeljite svoje razloge.«

Če imajo udeleženci_ke težave pri izbiri med vlado in podjetjem, jih spomnite, da je veliko odgovornosti deljenih. Pomembno vprašanje pa je: *kdo bi moral ukrepati prvi oziroma kdo ima največjo moč, da prepreči škodo v tem scenariju?*

Skupinam omogočite 10 minut za razpravo in razvrščanje kartic, nato pa udeležence spet združite. Prosite, da delijo svoja mnenja:

- **Katere kartice je bilo enostavno razvrstiti? Zakaj?**
- **Katere kartice so sprožile največ razprave?**
- **Ste opazili, kako pogosto se odgovornosti prekrivajo? Zakaj je tako?**

Na koncu povejte udeležencem_kam: »Vsakdo ima pravico do življenja v čistem, zdravem in trajnostnem okolju. Tako vlade kot podjetja imajo odgovornost, da varujejo in spoštujejo človekove pravice ter okolje. Toda prepogosto ne ukrepajo. V nadaljevanju bomo videli, kaj se zgodi, ko so te dolžnosti zanemarjene – skozi zgodbe ljudi in skupnosti po vsem svetu.«

Če želite za zaključek dodati več podrobnosti, si oglejte ozadje na straneh 14–16, kjer je bolj celovita razlaga odgovornosti vlad in podjetij.

20 MINUT

Aktivistke skupine *Mati narava* Kambodža protestirajo v Phnom Penhu, 2024.

© LICADHO

Rudarski projekt *Inversiones Los Pinares* v Hondurasu, kateremu nasprotujejo lokalne skupnosti, saj posega v naravni rezervat in onesnažuje reke.

3. ZGODBE S CELEGA SVETA (25 MINUT)

25 MINUT

Ponovno razdelite udeležence_ke v štiri skupine in vsaki skupini razdelite eno kartico z zgodbo (s strani 17–22) ter izvod gradiva o človekovih pravicah in okolju (strani 12–13). **Če ste za aktivnost izbrali eno zgodbo, potem vsem skupinam razdelite kartice z enako zgodbo in se osredotočite le na eno.**

Prosrite jih, naj preberejo in razpravljajo o zgodbi na podlagi naslednjih vprašanj:

- **Kaj se je tukaj zgodilo?**
- **Kdo je odgovoren za to, kar se je zgodilo?**
- **Katere človekove pravice so po vašem mnenju kršene ali ogrožene?**
- **Kaj bi morala vlada storiti, da zaščiti vpletene ljudi?**

Po 15 minutah skupine združite nazaj. Povabite vsako skupino, da na kratko predstavi povzetek zgodbe ter dva ali tri človekove pravice, ki so ogrožene.

Med predstavitvami zabeležite omenjene pravice na plakat ali vizualni pripomoček. Po želji lahko udeležence povabite, da te pravice označijo tudi na svojih izvodih gradiva, da si lažje predstavljajo, katere pravice so v igri v posameznih primerih.

Za refleksijo udeležence_ke vprašajte:

- **Kaj vas je v zgodbah najbolj presenetilo ali se vam je najbolj vtisnilo v spomin?**
- **Zakaj menite, da so te zgodbe pomembne za nas, čeprav so se zgodile daleč stran?**

Če je potrebno, udeležence_ke usmerite k naslednjim ključnim vpogledom:

- **Vsaka zgodba govori o zaščiti okolja, a človekove pravice, ki so pri tem ogrožene, so zelo raznolike. V vsaki zgodbi je prizadetih več pravic hkrati, kar kaže, kako tesno so povezane človekove pravice in okoljska škoda.**
- **Čeprav zgodbe prihajajo iz različnih držav (Madagaskar, Norveška, Ekvador in Kambodža), so vse del skupne globalne zgodbe. Podnebne spremembe in uničevanje okolja se ne ustavijo na državnih mejah.**
- **Podnebne spremembe in okoljska škoda povečujejo neenakost. Najvišjo ceno pogosto plačajo tisti, ki so najmanj odgovorni za uničevanje okolja. To imenujemo podnebna in okoljska krivica.**

Južni Madagaskar doživlja najhujšo sušo v zadnjih 40 letih.

© Pierrot Men za Amnesty International

Zaključite z besedami:

»Vsi si delimo en planet. Ko ljudje spregovorijo za zaščito vode, gozdov, zraka in zemlje, branijo nekaj, kar si delimo vsi. Mnogi od teh zagovornikov tvegajo ogromno, da zahtevajo podnebno in okoljsko pravičnost. Zato je njihov boj pomemben za vse nas. Ko jih podpiramo, se zavzemamo za pravičnost, varnost in dostojanstvo vseh ljudi. Zdaj, ko vemo, kaj je ogroženo, se pridružimo milijonom po svetu in ukrepajmo v podporo tem zagovornikom_cam.«

4. UKREPAJTE

15 MINUT

Udeleženkam_cem predstavite kampanjo **Pišem za pravice** in pojasnite, da v njej Amnesty International poziva ljudi, naj pišejo pisma ogroženim posameznikom_cam in tudi organom držav (oblastem), ki so odgovorni za zaščito, spoštovanje in uresničevanje človekovih pravic. Razložite, da so vsi ljudje na karticah vključeni v letošnjo kampanjo. Navedete lahko zgodbe iz prejšnjih kampanj (stran 3), ki dokazujejo, kako uspešno je lahko pisanja pisem.

Če vam zmanjkuje časa, jih lahko spodbudite, da se organizirajo v svojem prostem času ali da si razdelijo aktivnosti. Spodbujajte jih k ustvarjalnosti.

NAPIŠITE PISMO

Udeleženkam_cem razdelite kartice za ukrepanje. Povejte jim, da bodo njihova pisma poslana organom držav, ki so odgovorni za zaščito človekovih pravic osebe oziroma oseb, ki so predstavljene na kartici.

Razdelite gradiva za pisanje pisem in jim pustite čas, da napišejo pisma. Razložite, da ima lahko osebno sporočilo odgovornim večji učinek.

Prosrite jih, naj:

- napišejo nekaj o sebi;
- sporočijo odgovornim, kaj jih je v zgodbi pretreslo;
- napišejo, zakaj menijo, da je pomembno, da vlade spoštujejo človekove pravice.

Če želijo udeleženke_ci svoja pisma deliti, jim omogočite, da to storijo. Ob koncu aktivnosti jih prosite, naj z nekaj besedami izrazijo svoje občutke. V to deljenje poskusite vključiti vse.

SOLIDARNOSTNA AKCIJA

Če imate čas, lahko ustvarite tudi solidarnostno sporočilo (pismo, risba ...). Solidarnostna sporočila so pogosto velik vir podpore in moči za ljudi, za katere si prizadevamo na Pišem za pravice.

Amnesty aktivisti_ke v Nepal, Kanadi, Bolgariji, Luksemburgu, Zimbabveju, na Poljskem in Tajvanu sodelujejo v akciji Pišem za pravice 2024.

IZROČEK:**KARTICE ODGOVORNOSTI**

Zagotavljanje dostopa do čistega zraka in vode za vse

Pomoč družinam, ki so morale zaradi suše zapustiti dom

Zagotavljanje, da se ljudje lahko varno in brez strahu oglasijo in protestirajo

Zagotavljanje, da se glasovi ljudi slišijo in upoštevajo, preden se začne kateri koli projekt, ki bi lahko na njih vplival

Izplačilo pravične odškodnine ljudem, ki so bili oškodovani zaradi onesnaženja ali uničenja okolja

Zagotavljanje, da so staroselska ljudstva v celoti obveščena in da lahko dajo ali zavrnejo soglasje za projekte, ki vplivajo na njihovo zemljo, kulturo ali življenja

Izsleditev tistih, ki onesnažujejo reke, morje, zrak ali zemljo, in preprečevanje nadaljnje škode

Upoštevanje sodnih odredb za sanacijo okoljske škode, ki jo je povzročilo njihovo delovanje

Izogibanje onesnaženju, ki zastruplja reke, morje, zrak ali zemljo

IZROČEK:

ČLOVEKOVE PRAVICE IN OKOLJE

Okoljska škoda, vključno s podnebno krizo, ki jo povzročamo ljudje, ne uničuje le narave. Pogosto pomeni tudi kršenje človekovih pravic. Nekatere človekove pravice, povezane z varovanjem zemlje, vode in podnebja, so navedene spodaj.

Te pravice so zapisane v dokumentih o človekovih pravicah, vključno s Splošno deklaracijo človekovih pravic (SDČP), Deklaracijo Združenih narodov o pravicah staroselskih ljudstev (UNDRIP), Mednarodnim paktom o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (ICESCR) in Mednarodnim paktom o državljskih in političnih pravicah (ICCPR).

UNIVERZALNE ČLOVEKOVE PRAVICE:

PRAVICA DO ŽIVLJENJA (SDČP, 3. ČLEN) – Kršena, kadar onesnaženje ali ekstremne vremenske razmere ogrožajo preživetje; ali kadar so okoljski zagovorniki_če tarča groženj s smrtjo ali celo umorov.

PRAVICA DO PRAVNEGA VARSTVA (SDČP, 8. ČLEN) – Kršena, kadar ljudje ne morejo izpodbijati okoljske škode ali zahtevati pravnih sredstev (npr. odškodnine ali uradnih ukrepov) za kršitve njihovih pravic.

PRAVICA DO SVOBODE PRED SAMOVLJNIM PRIDRŽANJEM (SDČP, 9. ČLEN) – Kršena, kadar so zagovorniki_če ali aktivisti_ke neupravičeno aretirani, pridržani brez utemeljenega razloga ali kaznovani zaradi mirnih protestov ali razkrivanja škode.

PRAVICA DO SVOBODE IZRAŽANJA, VKLJUČNO S PRAVICO DO DOSTOPA DO INFORMACIJ (SDČP, 19. ČLEN) – Kršena, kadar napadi na okoljske zagovornike_če ustvarjajo strah in odvrčajo druge od javnega izražanja, ali kadar so ljudem onemogočene ključne okoljske informacije.

PRAVICA DO MIRNEGA ZBIRANJA IN PROTESTA (SDČP, 20. ČLEN) – Kršena, kadar so ljudje utišani, aretirani ali napadeni, ker varujejo okolje.

PRAVICA DO SODELOVANJA PRI ODLOČANJU V VLADI (SDČP, 21. ČLEN) – Kršena, kadar so skupnosti izključene iz odločitev o projektih, ki vplivajo na njihovo zemljo, vodo ali zrak, oziroma iz sodelovanja v okoljskih postopkih odločanja.

PRAVICA DO ZDRAVJA IN BLAGINJE (SDČP, 25. ČLEN) – Kršena, kadar strupen zrak, voda ali zemlja povzročajo bolezni.

PRAVICA DO HRANE, VODE IN STANOVANJA (SDČP, 25. ČLEN) – Kršena, kadar suše, poplave, požari ali onesnaženje uničijo pridelke, vire čiste vode ali domove.

PRAVICA DO KULTURE IN IDENTITETE (SDČP, 27. ČLEN) – Posebej pomembna za staroselska ljudstva, katerih kulturno preživetje je odvisno od njihove zemlje.

PRAVICA DO ČISTEGA, ZDRAVEGA IN TRAJNOSTNEGA OKOLJA (RESOLUCIJA GENERALNE SKUPŠČINE ZN 76/300) – Leta 2022 priznana kot univerzalna človekova pravica.

IZROČEK:

ČLOVEKOVE PRAVICE IN OKOLJE

Staroselska ljudstva imajo dodatne zaščite zaradi svoje globoke povezanosti z ozemlji svojih prednikov_ic in številnih krivic, ki jih doživljajo.

PRAVICE STAROSELSKIH LJUDSTEV:

PRAVICA DO SVOBODNEGA, PREDHODNEGA IN INFORMIRANEGA SOGLASJA (FPIC) (UNDRIP) – Vlade in podjetja morajo staroselska ljudstva obveščati, se z njimi posvetovati v dobri veri in pridobiti njihovo soglasje, preden začnejo projekte, ki vplivajo na njihovo zemljo, vire ali kulturo. Ta pravica je vključena v številne druge pravice staroselskih ljudstev, na primer:

PRAVICA DO OHRANJANJA IN VAROVANJA KULTURNIH TRADICIJ (UNDRIP, 11. ČLEN) – Pravica do ohranjanja in prenašanja kulturne dediščine in tradicij, vključno s svetimi kraji in sistemi znanja.

PRAVICA DO OHRANJANJA IN VAROVANJA OKOLJA (UNDRIP, 29. ČLEN) – Staroselska ljudstva imajo pravico ohranjati trajnostno okolje, vlade pa morajo preprečevati dejavnosti ali nevarne snovi, ki bi škodile njihovi zemlji, virom ali skupnostim.

PRAVICA DO NADZORA RAZVOJA NA STAROSELSKIH OZEMLJIH (UNDRIP, 32. ČLEN) – Staroselska ljudstva imajo pravico odločati o vsakem projektu, ki vpliva na njihovo zemljo, teritorij ali vire, zlasti pri izkoriščanju naravnih virov.

KULTURNE, VERSKE IN JEZIKOVNE PRAVICE (ICCPR, 27. ČLEN) – Staroselskim ljudstvom in drugim manjšinam ne sme biti odvzeta pravica do prakticiranja njihove vere, uporabe jezika ter uživanja v tradicionalni kulturi in načinu življenja.

Skupnost Čorgaš, ki se ukvarja z rejo severnih jelenov na severu Norveške in jo sestavljajo pastirji iz staroselskega ljudstva Sámi, se sooča s posledicami podnebnih sprememb, ki vplivajo na njihovo preživetje.

OSNOVNE INFORMACIJE

PRAVICA DO ČISTEGA, ZDRAVEGA IN TRAJNOSTNEGA OKOLJA

Čeprav se je o pravici do zdravega okolja razpravljalo že več let, je bila dosežena velika zmaga, ko jo je Generalna skupščina Združenih narodov leta 2022 uradno priznala kot univerzalno človekovo pravico. Ta pravica vključuje dostop do čistega zraka, varnega in stabilnega podnebja, pitne vode in ustrezne sanitarne ureditve, zdrave in trajnostno pridelane hrane, nestrupenega okolja za življenje, delo, učenje in igro ter do bogate biotske raznovrstnosti in ekosistemov. Prav tako zahteva zaščito drugih pravic, t. i. postopkovnih pravic, kot so sodelovanje javnosti, dostop do informacij in dostop do pravnega varstva.

To priznanje je odgovor na t. i. trojno planetarno krizo, kot so jo poimenovali Združeni narodi (ZN) – podnebne spremembe, izguba biotske raznovrstnosti in narave ter onesnaževanje – vsaka od njih vse bolj vpliva na človekove pravice po svetu.

Pravica do zdravega okolja je tesno povezana z drugimi, že dolgo priznanimi pravicami, kot so pravica do življenja, zdravja, stanovanja, hrane, vode, kulture in sodelovanja. Okoljska škoda – bodisi zaradi onesnaženja, pomanjkanja ukrepanja glede podnebja ali prisvajanja zemlje – pogosto otežuje ali celo onemogoča uživanje teh temeljnih pravic.

OKOLJSKI ZAGOVORNIKI CE ČLOVEKOVIH PRAVIC

Po vsem svetu se zagovorniki_ce človekovih pravic na področju okolja – vključno s staroselskimi voditelji_cami, mladinskimi aktivisti_kami in organizatorji_kami skupnosti – borijo za zaščito zemlje, vode, zraka in podnebja. Izpostavljajo se proti onesnaževanju, krčenju gozdov in neukrepanju vlad. S tem ne branijo samo narave, temveč tudi pravice do zdravja, čiste vode, hrane, stanovanja, kulture, sodelovanja in samega življenja – za svoje skupnosti, prihodnje generacije in prihodnost življenja na Zemlji.

A številni se soočajo z resnimi tveganji. Grozijo jim, jih aretirajo ali celo ubijejo, ker se zavzemajo za svoje pravice in okolje. Staroselska ljudstva se pogosto soočajo s krajami zemlje, izključevanjem iz odločanja in kršitvami kolektivnih pravic. Ljudje, razseljeni zaradi podnebnih sprememb, so pogosto prezrti, brez podpore in zaščite. Okoljski zagovorniki_ce človekovih pravic – še posebej mladi in ženske – so vse pogosteje kriminalizirani, nadlegovani ali utišani.

Kljub nevarnostim nadaljujejo svoje delo s pogumom in odločnostjo. Njihova podpora je ključna – tako za človekove pravice kot za prihodnost planeta.

Spodaj levo: Izkopavanje peska v bližini jezera Tamok, Kambodža, 2022.

© MNC

Spodaj desno: Bojevnice za amazonski pragozd v Ekvadorju pozivajo k zaščiti pragozda pred plinskimi baklami, ki onesnažujejo njihove skupnosti in prispevajo k podnebni krizi.

© UDAPT

OSNOVNE INFORMACIJE

NESORAZMERNEN VPLIV: KDO NOSI NAJVEČJE BREME OKOLJSKE ŠKODE?

Vse skupnosti niso enako prizadete zaradi uničevanja okolja, vključno s podnebnimi spremembami, za katere je odgovoren človek. Staroselska ljudstva, podeželske in revnejše skupnosti ter druge marginalizirane skupine, ki so v prvi bojni vrsti podnebne krize, pogosto nosijo najtežje posledice – kljub temu da so najmanj prispevale k problemu. Prav tako so najmanj vključene v odločanje. Podobno velja za skupnosti na »območjih žrtvovanja« (angl. fenceline communities) – to so okolja, ki so bila sistematično in namerno onesnažena zaradi človekovih dejavnosti.

Za staroselska ljudstva je zaščita okolja še posebej povezana s preživetjem – tako posameznikov kot celotne skupnosti, ki ima svojo identiteto, kulturo in predniška ozemlja. Izključevanje iz odločanja ali uporaba njihove zemlje brez soglasja pomeni kršitev njihovih kolektivnih pravic in očiten primer okoljske krivice.

Ena najmočnejših zaščit za staroselska ljudstva je pravica do svobodnega, predhodnega in informiranega soglasja, ki jo določa Deklaracija ZN o pravicah staroselskih ljudstev. Ta pravica pomeni, da morajo vlade in podjetja staroselska ljudstva ustrezno obvestiti, se z njimi v dobri veri posvetovati in pridobiti njihovo soglasje, preden se lahko začne kateri koli projekt, ki vpliva na njihovo zemljo ali vire. To ni vljudnost, temveč pravna obveznost. Vendar pa je ta pravica v številnih primerih prezrta, kar vodi v prilaščanje zemlje, razseljevanje in uničevanje svetih krajev.

Staroselska ljudstva ter druge skupnosti v prvi bojni vrsti in na »območjih žrtvovanja« so pogosto med prvimi, ki jih prizadenejo suše, poplave, onesnaženje in razseljevanje. Zaradi politične in ekonomske marginalizacije imajo pogosto omejeno moč za odpor. Njihove pravice do informacij in sodelovanja so pogosto prezrte. Nesorazmerno so prizadete zaradi izkoriščanja fosilnih goriv, rudarjenja (vključno z mineralnimi surovinami za prehod na obnovljive vire), krčenja gozdov in drugih industrij, še posebej kadar podjetja delujejo neodgovorno in vlade ne izpolnjujejo svojih obveznosti.

Zgoraj desno: Suša na jugu Madagaskarja
ljudi potiska na rob lakote.

© Pierrot MEN

Desno: Okoljski aktivist Juan López je bil
septembra 2024 ubit v Tocoai, Honduras.

© CMDBCPT

OSNOVNE INFORMACIJE

OBVEZNOSTI VLAD IN PODJETIJ

Pravica do zdravega okolja vključuje pravice, ki ljudem omogočajo, da spregovorijo in pozivajo vlade ali podjetja k odgovornosti, kot so dostop do informacij, sodelovanje javnosti in dostop do pravnega varstva.

Vlade so nosilke obveznosti. To pomeni, da so pravno dolžne preprečevati okoljsko škodo, urejati poslovne dejavnosti in varovati pravice ljudi.

Morajo:

- sprejeti in izvajati zakone;
- se posvetovati s prizadetimi skupnostmi, zlasti s staroselskimi ljudstvi, in upoštevati pravico do svobodnega, predhodnega in informiranega soglasja;
- zagotavljati opozorila, pomoč in zaščito med okoljskimi krizami, kot so suše in poplave;
- izvajati ukrepe, ki ljudem pomagajo pri prilagajanju na podnebne spremembe ter zmanjšujejo njihove škodljive učinke, vključno z večjo odpornostjo infrastrukture in storitev;
- spoštovati sodne odločbe, ki varujejo skupnosti;
- zagotoviti pravna sredstva, vključno z odškodninami, za okoljsko škodo, ki jo povzroči država.

Podjetja imajo odgovornost spoštovati pravice.

Morajo:

- zgodaj sprejeti ukrepe, da njihove dejavnosti, proizvodi in storitve ne škodijo ljudem ali okolju;
- se smiselno posvetovati s prizadetimi skupnostmi in ukrepati za preprečevanje ali zmanjšanje škode;
- odpraviti škodo, če jo povzročijo ali k njej prispevajo (npr. onesnaženje ali razseljevanje) in zagotoviti ustrezna sredstva za prizadete.

Tudi kadar podjetja neposredno ne kršijo zakonov posamezne države, lahko kršijo človekove pravice, če delujejo neodgovorno in ne upoštevajo mednarodnega prava in standardov človekovih pravic. Če podjetje na primer odlaga odpadke na območju, kjer je to po lokalni zakonodaji dovoljeno, a s tem prispeva k zastrupljanju vodnega vira v bližnji vasi, je kršena pravica ljudi do varne vode. Njihova pravica do zdravja je prav tako lahko ogrožena in podjetje mora popraviti povzročeno škodo.

Države imajo odgovornost varovati človekove pravice. A mnoge tega ne počnejo – še posebej glede delovanja podjetij, bodisi zaradi pomanjkanja zmogljivosti, odvisnosti od podjetja kot investitorja ali celo zaradi korupcije. Neaktivnost države lahko pomeni kršitev pravic enako kot neposredna represija. In tudi tam, kjer države ne izpolnijo svojih obveznosti, so podjetja še vedno odgovorna za svoja dejanja.

V smeri urinega kazalca, od zgoraj: *Območje sežiganja plina v ekvadorski Amazoniji.*

© Iván Martínez / Amnesty International

Aktivistke skupine Mati narava Kambodža protestirajo v Phnom Penhu, 2024.

© LICADHO

Suša na jugu Madagaskarja, ki je znan kot Le Grand Sud (Globoki jug).

© Pierrot MEN

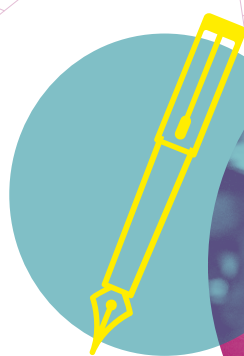

PREBERITE NAŠE ZGODBE

Spodaj so zgodbe ljudi, ki jih povezuje okoljski aktivizem. Zgodbe iz Kambodže, Ekvadorja, Norveške in Madagaskarja prikazujejo, kako se ljudje na prvih bojnih linijah uničevanja okolja borijo za zaščito človekovih in okoljskih pravic svojih skupnosti – pogosto z velikim osebnim tveganjem. Vaša podpora in solidarnost sta pomembni.

PODPRI NAS – NAPIŠI PISMO!

Tukaj si, da izveš več o človekovih pravicah, in tudi zato, ker želiš resnično nekaj spremeniti. S temi dejanji se boš naučil_a, kako lahko tvoj glas pozitivno vpliva na življenja ljudi. Ne glede na to, ali to počneš s prijatelji, sošolci, družino ali sam_a – besede, ki jih napišeš, bodo spremenile življenja.

PIŠEM
ZA
PRAVICE

AMNESTY
INTERNATIONAL

V Sloveniji že od 1988

OBSOJENI, KER SO ŠČITILI OKOLJE

Člani_ce skupine
Mati narava Kambodža

📍 Kambodža

យុត្តិធម៌
ស្ថាប័ន

KAMBODŽA MATI NARAVA ČLANICE SKUPINE

Kambodža

Chandaravuth Ly, Keoraksmei Phuon, Kunthea Long, Leanghy Yim, Ratha Sun in Ratha Thun imajo radi kavo, knjige in pohodništvo. Predvsem pa jim je skupna globoka ljubezen do narave. S svojo aktivistično skupino Mati narava Kambodža (*angl. Mother Nature Cambodia*) pogumno ščitijo okolje pred škodljivimi dejanji podjetij in vlade.

Leta 2015 je skupina uspešno zaustavila izgradnjo jezusa za hidroelektrarno, ki bi zahtevala obsežno krčenje gozda. Leto kasneje pa je sodelovala pri pomembnem sprejetju prepovedi izkopavanja peska in tako zaščitila obalno regijo pred degradacijo.

Njihova zavezanost okolju je navdih za mlade po vsej državi. Toda za svoj aktivizem sedaj plačujejo visoko ceno. Člani_ice skupine so bili že večkrat tarča aretacij in pregonov oblasti. Leta 2020 so tri aktiviste_ke aretirali, ker so miroljubno protestirali proti zakupu jezera. Leto kasneje so bili aretirani še trije, medtem ko so iskali vzrok za onesnaženje reke.

Junija 2024 so bili aktivisti_ke obsojeni na zaporne kazni od šest do osem let. Zakaj? Ker so ščitili okolje in naravo, ki jim veliko pomenita. Ratha Sun je pobegnila iz Kambodže in svoje delo nadaljuje v tujini, preostalih pet pa je trenutno v zaporu, kjer so izpostavljeni nevdržnim razmeram.

Zahtevajte svobodo za pet pridržanih aktivistk_ov ter razveljavitev vseh obtožnic proti članom_icam skupine Mati narava Kambodža.

PIŠITE PREDSEDNIKU KAMBOŠKE VLADE

Zahtevajte, da se takoj in brezpogojno izpusti vseh pet članov_ic skupine Mati narava Kambodža in razveljavi vse obtožnice zoper njih.

Svoja pisma pošljite na Amnesty International Slovenije, kjer jih bomo zbrali in poslali naprej.

NASLOV: Amnesty International Slovenije
Dunajska cesta 5
1000 Ljubljana

NASLAVLJANJE: Dear Prime Minister

AKTIVISTOM_KAM SKUPINE MATI NARAVA KAMBODŽA SPOROČITE, DA JIM STOJITE OB STRANI

Pošljite jim sporočila solidarnosti in podpore pri njihovem boju za varovanje okolja in zaščito narave, lahko tudi z risbami rek, gozdov in živali.

Svoje izdelke pošljite na Amnesty International Slovenije.

Fotografije izdelkov lahko objavite tudi na družbenih omrežjih.

KLJUČNIKI: #FreeMotherNatureCambodia,
#FreeOurFriends, #W4R25,
#Pisemzapravice in označite
@amnesty.slovenije.

FACEBOOK: www.facebook.com/mothernaturecambodia/
X: @CambodiaMother
INSTAGRAM: mothernaturecambodia

PIŠEM
ZA
PRAVICE

AMNESTY
INTERNATIONAL

V Sloveniji že od 1988

»BORIMO SE ZA NAŠ
PRAGOZD IN ZA VAŠO
PRIHODNOST«

Bojevnice za amazonski pragozd

📍 Ekvador

AMAZONSKI PRAGOZD BOJEVNICICE ZA

Ekvador

»Nismo le aktivistke; smo hčere zemlje in naših skupnosti; smo bojevnice gozda, ki ne namerava umreti. Smo amazonski pragozd, ki se upira vplivom naftne industrije, zaradi katere gorijo naše skupnosti in naša zemlja.«

Bojevnice za amazonski pragozd (*Guerreras por la Amazonía*) so skupina aktivistk, starih med 10 in 20 let. Sodelujejo s sindikatom UDAPT – sindikatom oseb, ki nosijo posledice črpanja nafte podjetja Texaco, in s kolektivom Ugasnite bakle, prižgite življenje (*Eliminen los Mecheros, Enciendan la Vida*). Skupaj se borijo za zaščito svojih skupnosti pred strupenimi plini in opustošenjem, ki ga povzročajo plinske bakle. Te so del postopkov pridobivanja nafte in so med največjimi povzročitelji onesnaženja, ki vplivajo na podnebno krizo.

S podporo sindikata UDAPT so Bojevnice za amazonski pragozd leta 2020 vložile tožbo proti Ekvadorju in zmagale. Sodišče je leta 2021 v prelomni sodbi odločilo, da mora vlada preprečiti uporabo plinskih bakel. A kljub temu »ognjene pošasti« gorijo še naprej.

Namesto da bi jih slavili zaradi poguma, se mlade zaščitnice pragozda soočajo s stigmo in nasilnim ustrahovanjem. Ekvadorske oblasti groženj niso preiskale, ampak so skupino obvestile, da jih bodo zaščitile le, če prenehajo s svojim aktivizmom.

Pozovite predsednika Ekvadorja, naj prepove plinske bakle in zaščiti bojevnice za pragozd.

PIŠITE PREDSEDNIKU EKVADORJA

Zahtevajte, naj ekvadorske oblasti spoštujejo sodbo, da morajo odstraniti plinske bakle in zagotoviti varnost bojevnice za pragozd.

Svoje apele pošljite na Amnesty International Slovenije, kjer jih bomo zbrali in poslali naprej.

NASLOV: Amnesty International Slovenije
Dunajska cesta 5
1000 Ljubljana

NASLAVLJANJE: Dear President

POKAŽITE BOJEVNICAM ZA AMAZONSKI PRAGOZD, DA JIM STOJITE OB STRANI

Mladim borkam za pragozd pošljite sporočila podpore in jim dajte vedeti, da je njihov boj vzor in navdih pobudam za zaščito planeta po vsem svetu.

Svoje izdelke pošljite na Amnesty International Slovenije.

Fotografije izdelkov lahko objavite tudi na družbenih omrežjih.

KLJUČNIKI: #W4R25, #Pisemzapravice, #EliminaLaMecha, #EnciendanLaVida, #RemoveTheWick, #IgniteLife in označite @amnesty.slovenije.

FACEBOOK: www.facebook.com/GuerrerasxAmazonia
INSTAGRAM: [guerrerasamazonia](https://www.instagram.com/guerrerasamazonia)

**PIŠEM
ZA
PRAVICE**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

V Sloveniji že od 1988

BOJ ZA ZAŠČITO OZEMLJA IN KULTURE SVOJIH PREDNIKOV_C

Ellinor Guttorm Utsi

📍 Norveška

ELLINOR GUTTORM UTSI

Norveška

Elinor Guttorm Utsi je zavezana voditeljica staroselskega ljudstva Sámi. Bori se za ohranitev njihovega tradicionalnega načina življenja, ki na severu Norveške temelji na vzreji severnih jelenov. Predstavlja svojo družino in svoje ljudi, ki iz roda v rod ohranjajo običaj sezonskih selitev čez Arktiko. Njihovo življenje je odvisno od poletnih pašnikov v Čorgašu, ki pa so zdaj ogroženi.

Vzreja jelenov je za ljudstvo Sámi bistvenega pomena. Za proizvodnjo trajnostne hrane, oblačil in ostalih izdelkov nujno potrebujejo možnost uporabe pašnikov po arktični pokrajini. Ellinor vodi prizadevanja za zaščito pravic svoje skupnosti do zemlje in kulture. Hkrati opozarja na nenehen boj staroselskih ljudstev, ki ga v zadnjem času zaznamujejo podnebne spremembe, pravica do zemlje in razvoj obnovljivih virov energije.

Leta 2023 je država nenadoma predlagala izgradnjo več sto vetrnih turbin na ozemlju ljudstva Sámi. Mnoge od njih so predvidene prav na poletnih pašnikih za severne jelene. Stotine načrtovanih turbin, cest in daljnovodov bi razdelili zemljo, preprečili selitve severnih jelenov in uničili način življenja ljudstva Sámi, ki je globoko povezan z naravo.

Norveške oblasti navkljub odločnemu nasprotovanju hitijo s pridobivanjem pooblastil za gradnjo. Ellinor se vseskozi trudi, da bi bili glasovi članic_ov ljudstva Sámi slišani in njihove pravice spoštovane. A časa jim zmanjkuje.

Pozovite norveško vlado, naj prisluhne Ellinor in ljudstvu Sámi. Pomagajte jim zaščititi njihovo zemljo, kulturo in možnost samostojnega preživljanja.

PIŠITE PREDSEDNIKU NORVEŠKE VLADE

Zahtevajte, da zaščiti pravice skupnosti Sámi, ki skrbi za vzrejo severnih jelenov. Norveška mora zagotoviti, da izvedba industrijskih projektov za vetrno energijo, ki ogroža ozemlja in način življenja ljudstva Sámi, ne bo odobrena brez svobodne, predhodne in ozaveščene privolitve ljudstva Sámi, saj bo prav nanje najbolj vplivala.

Svoja pisma pošljite na Amnesty International Slovenije, kjer jih bomo zbrali in poslali naprej.

NASLOV: Amnesty International Slovenije
Dunajska cesta 5
1000 Ljubljana

NASLAVLJANJE: Dear Prime Minister

ELLINOR, NJENI SKUPNOSTI IN VSEM REJKAM_CEM SEVERNIH JELENOV IZ LJUDSTVA SÁMI SPOROČITE, DA STE NA NJIHOVI STRANI

Pošljite jim sporočila podpore in okrepite njihove glasove za zaščito kulture, zemlje in prihodnosti.

Svoje izdelke pošljite na Amnesty International Slovenije.

Fotografije izdelkov lahko objavite tudi na družbenih omrežjih.

KLJUČNIKI: #W4R25, #Pisemzapravice,
#ProtectSámiRights in označite
@amnesty.slovenije.

FACEBOOK: www.facebook.com/ellinor.utsi
INSTAGRAM: [davvielle](https://www.instagram.com/davvielle)

**PIŠEM
ZA
PRAVICE**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

V Sloveniji že od 1988

RAZSELJENIM ZARADI SUŠE ZDAJ GROZI ŠE LAKOTA

Damisoa

📍 Madagaskar

 Madagaskar

Leta 2021 so bili Damisoa in njegova družina prisiljeni zapustiti svoj dom v regiji Androy na jugu Madagaskarja. Suše, ki zaradi podnebne krize postajajo vse hujše, so jim onemogočile pridelavo hrane za preživetje.

Po zahtevni 1500-kilometerski poti, ki je trajala štiri mesece, so v upanju na boljše življenje prispeli v Boeny na severozahodu. Toda razmere tam niso bile nič lažje. Leta 2023 jim je bila na območju za ponovno naselitev dodeljena majhna koča v velikosti 5 kvadratnih metrov. Bližnja reka Kamoro med vsakim deževnim obdobjem močno naraste, kar povzroči, da naselje obkroži voda. Voda je pogostokrat deroča in polna krokodilov, ki so za ljudi nevarni. Zemlja je nerodovitna, dostop do hrane, čiste vode in zdravstvene oskrbe pa omejen. V začetku leta 2025 je Damisoeva novorojena nečakinja umrla, saj je mati, oslabela od lakote in žeje, ni mogla več dojiti. Vlada je Damisoa določila za upravnika naselja. Tako se večino časa zavzema za prebivalce, ki živijo v vse slabših razmerah, a njegovi pozivi vedno znova naletijo na gluha ušesa oblasti.

Ljudje, ki so bili zaradi lakote razseljeni in zdaj živijo v Boenyju, vključno z Damisojem in njegovimi sorodniki, potrebujejo nujno humanitarno pomoč, ki pa je trenutno omejena predvsem na jug Madagaskarja, kjer vlada huda suša.

Zahtevajte, da vlada Madagaskarja sprejme nujno potrebne ukrepe, s katerimi bo naslovila lakoto, brezdomstvo, slabo zdravstveno varstvo ter druge težave, s katerimi se soočajo Damisoa in ostali prebivalci_ke Madagaskarja, ki so razseljeni zaradi suše.

PIŠITE GENERALNEMU DIREKTORJU NARODNE PISARNE ZA OBVLADOVANJE TVEGANJ IN NESREČ

Pozovite ga, naj pristojne oblasti sprejmejo nujno potrebne ukrepe, da se zagotovi spoštovanje človekovih pravic notranje razseljenih ljudi, ki trenutno živijo v Boenyju in drugod po Madagaskarju. Zahtevajte, da oblasti delujejo proaktivno pri zagotavljanju humanitarne pomoči.

Svoje apele pošljite na Amnesty International Slovenije, kjer jih bomo zbrali in poslali naprej.

NASLOV: Amnesty International Slovenije
Dunajska cesta 5
1000 Ljubljana

NASLAVLJANJE: Dear Director General

DAMISOU IN NJEGOVI SKUPNOSTI SPOROČITE, DA JIM SVET STOJI OB STRANI

Damisou, ki je zaradi svojega dela tesno povezan z naravo, in njegovi skupnosti pošljite sporočila podpore. Zaradi jezikovnih ovir predlagamo, da uporabite izvirne risbe.

Svoje izdelke pošljite na Amnesty International Slovenije.

Fotografije izdelkov lahko objavite tudi na družbenih omrežjih.

KLJUČNIKI: #W4R25, #Pisemzapravice
in označite @amnesty.slovenije

ZAKAJ JE SOLIDARNOST POMEMBNA?

Morda mislite, da pisanje nekemu, ki ga ne poznate, ne more ničesar spremeniti ali pa celo, da vas ta oseba noče slišati. Toda ko je nekdo zaprt ali se boji za svoje življenje ali obupano išče pravico za ljubljeno osebo, je zelo pomembno, da mu nekdo pove, da verjame vanj_o. Morda se te osebe počutijo zaskrbljene in osamljene, vaše besede pa jim lahko prinesejo tolažbo in upanje.

Ana Maria Santos Cruz je leta 2023 prejela številna solidarnostna pisma v sklopu akcije Pišem za pravice. Pravi, da je čutila objem celotne skupnosti in da so ji pisma pomagala ohraniti upanje po smrti njenega sina Pedra Henriqueja. Pedro je bil aktivist in zagovornik rasne pravičnosti in človekovih pravic. Leta 2018 je bil umorjen.

Ana Maria je pogumno iskala resnico o smrti svojega sina in pozivala oblasti v Braziliji, naj izvedejo temeljito preiskavo in sojenje. Ko je prejela na tisoče pisem podpore z vsega sveta, se je počutila bolj sposobna soočiti se s svojo žalostjo in nenehnimi grožnjami. Rekla je:

“Vedno pravim, da me je Pedro veliko naučil, tudi tega, kako biti neumorna borka za pravico. Pedro me je tudi povezal z Amnesty International, saj je bil njen podpornik. V šali mi je govoril, da ga bo Amnesty International nekega dne odpeljala v afriške države, na Jamajko in drugam, da bi delal na področju človekovih pravic. Kdo bi si mislil, da ima prav? Po njegovem umoru sem na nek način v sklopu akcije Pišem za pravice z njim res potovala v različne države sveta, z zgodbo o boju za pravico. Zelo sem vesela in čutim, da me krepí val solidarnosti, ki tolaži moje srce.”

Zgoraj: Aktiviste Amnesty International Zimbabwe. Desno: Ana Maria Santos Cruz s portretom sina Pedra Henriqueja.

PIŠEM
ZA
PRAVICE

AMNESTY
INTERNATIONAL
V Sloveniji že od 1982

Ana Maria Santos Cruz
Brazilija

O AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International je globalno gibanje več kot 10 milijonov ljudi, ki se skupaj borimo proti krivicam. Zavzemamo se za svet, v katerem se bodo vsem spoštovale človekove pravice. Raziskujemo in razkrivamo dejstva, kadarkoli in kjerkoli se zgodijo zlorabe. Spremljamo delo vlad in drugih vplivnih skupin, kot so na primer podjetja, ter jih opozarjamo na njihove obljube in spoštovanje mednarodnega prava.

Z zgodbami izjemnih ljudi, s katerimi sodelujemo, mobiliziramo milijone drugih s celega sveta, da se zavzamejo za spremembe in se pridružijo zaščiti aktivistk_ov. Z izobraževanjem in usposabljanjem podpiramo ljudi v tem, da se naučijo zagovarjati pravice.

**AMNESTY INTERNATIONAL JE GLOBALNO
GIBANJE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE.
KO SE KRIVICA ZGODI ENI OSEBI,
JE TO POMEMBNO ZA VSE NAS.**

Pišem za pravice 2024 na Nizozemskem.

© Amnesty International 2025

September 2025

Povzeto in prilagojeno po dokumentu AI (Index: POL 32/9525/2025)

Naslovna fotografija: © Biel Calderon and © Marieke Wijntjes

Fotografija na zadnji strani: © Marieke Wijntjes

sola.amnesty.si

**PIŠEM
ZA
PRAVICE**

AMNESTY
INTERNATIONAL

V Sloveniji že od 1988

